

Kielen knopeista maailmankulttuurin kantajaksi

Natasha Vilokkinen: *Tiedontuojat. Opas tietokirjojen suomentajille*. Vastapaino 2017.

Natasha Vilokkinen *Tiedontuojat. Opas tietokirjan suomentajalle* on erinomainen tekninen käsikirja tietokirjojen suomentajalle. Se kuvaa tietokirjan suomentamistyön melko yksityiskohtaisesti ja esittelee kielestä toisiin siirtymisen hankaluutta laajasti erilaisin esimerkein. Tässä muutama satunnainen esimerkki:

Tohtori W:n mielestä eksistentiaalisuus on avainasemassa.

Tohtori W:n mielestä ratkaisevaa on nimenomaan eksistentiaalisuus, elämään ja olemassaoloon liittyvät kysymykset.

Huomiona on, että kaikki lukijat eivät tiedä, mitä vierasperäiset sanat tarkoittavat. Tässä kiteytyy myös tietokirjan suomentajan työ: hän suomentaa myös sanojen merkityksen. Se on tärkeää myös siksi, että eri tietämisen aloilla sanoilla voi olla eri merkitykset.

”Sinun pitää antaa sille enemmän tilaa”, hän sanoi.

”Sinun pitää vain jaksaa odottaa vaihtumista”, hän sanoi.

Huomiona on, että alkutekstistä ei tule seurata orjallisesti, kuten ei tehty edellisessäkään esimerkissä.

Tiedontuojat on tarkoitettu aloitteleville kääntäjille ja tällainen opastus on heille paikallaan ennen kaikkea siksi, että suomen kauneus on rappeutunut välinpitämättömässä ja kenties jopa osamattomassa arjen käytössä eikä se säily, elleivät kielen käyttäjät opi näkemään sen parhaita muotoja. Hyväksi se on kokeneemmallekin ammatinharjoittajalle, kuten kirjaa selatessa huomaa.

Ainoa varsinainen kritiikkini liittyy kirjan nimeen *Tiedontuojat*. Se on hieno, mutta sen valintaa ja sisältöä ei selitetä seuraavaa lainausta laajemmin:

Kääntäjät ovat aliarvostettu, mutta oman arvonsa tunteva ammattikunta. Kääntäminen vaatii huiman määrän eri alojen osaamista, eikä kahden kielen ja kulttuurin välillä tasapainotelu ole ikinä helppoa. Kääntäminen on vaativa asiantuntija-ammatti, mutta harva maallikko ehkä sitä ymmärtää.

Tämä tarkoittaa sitä, että suomentaja on oppineen ammatin harjoittaja siinä kuin lääkäri, insinööri tai psykologi. Se on hyvä sanoa alalle tulevalle ja alalle pitkään toimineellekin.

Sen sijaan sanomatta on jäänyt mielestäni tärkeä korkeamman taso näkemys tietokirjojen suomentamisesta: suomentajalla on myös sivistystehtävä, sillä hän tuo ympäristöönsä maailmalta uutta siinä kuin muutkin oppineiden ammattien harjoittajat. Hän rakentaa Suomea ja suomea. Tämä on

suorastaan ideologinen tehtävä ja henkisesti hyvinkin Hippokrateen valan veroinen.

Tiedontuojat kiteyttää suomentajan sivistystehtävän. Hän on kuitenkin erilaisen oppineen ammatin harjoittaja. Muista oppineiden ammattien harjoittajista poiketen hänellä ei oikeastaan ole korkeatasoista, omaan ammattiin liittyvää sivistystä suomeen tuotavaksi, ei varsinaisia omia ajatuksia, vaan hän on välittäjä, viestintuoja.

Muiden oppineiden ammattien harjoittajat ovat usein niin sitoutuneet oman alansa yksityiskohtiin, että heistä heidän ajattelunsa suomentaminen tuntuu sivuseikalta, tarpeettomalta tai jopa haitalliselta. Sen seuraukset näkyvät esimerkiksi yliopistomaailman kieliongelmissa ja alojen lokeroitumisessa. Uusi tieto ei aina kulje edes yliopistossa viereiseen lokeroon, saati kansan eteen.

Tällaisten ongelmien ratkaiseminen on suomentajan komea sivistystehtävä. Hän rakentaa ja mielestäni hänen tuleekin rakentaa maailmankulttuurin ajatuksia suomeksi, toisinaan jopa kokonaisten uusien alojen sanastoja luomalla. Hänen työnsä ansioista muiden kuin oman oppineiden ammattiensa harjoittajat ja muut suomalaiset saavat tilaisuuden tustua maailman ajatteluun, puhua siitä, pohtia sitä ja kenties jopa kehittää sitä.

Onko ylväämpää tehtävää kuin maailman ovien avaaminen kansalaisille? Se on tehtävämme syvin olemus. Ja sen kertominen aloitteleville suomentajille ja miksei alalla pitempään olleille on paikallaan.

KIMMO PIETILÄINEN

Kirjoittaja on tietokirjojen suomentaja ja kustantaja.